

I. EDITORIAL

ÎMBUNĂTĂȚIREA SPECIEI UMANE - ÎNTRE DEZIDERAT ȘI FATALITATE

Prof. univ. dr. Nasty VLĂDOIU
Facultatea de Drept, Universitatea Transilvania din Brașov

Abstract

The issue of the field must increase a high degree of difficulty, which generates variable geometry and to achieve the results of scientific research in the field and of the incomplete knowledge of the effects through practical application of biotechnology and biomedical techniques and procedures. However, we can say that faith, respecting the human rights and prudence in the scientific applications, in a word, Bioethics, must stand out for the application of biotechnology and biomedical practices used.

Bioethics and Law create the necessary but not always sufficient condition in terms of protection against abusive applications of biological use and medicines. The future will reveal new ways of approaching the phenomenon, but until then, the legislature must be able to fight through regulations against the risks created by insufficient regulation and by the lack of legislation in some countries. This is how the idea of need for "legislative globalization" is born in this field, as a unique and efficient form of protection against the abuses, which can be made by the specialists in the field, who have a problem with professional ethics and who want to have benefits from various types of groups of interests, who act for taking over the political-economic or even clearly military or religious supremacy.

Keywords: *biocrime, bioethics, biotechnology, Cyberlaw, biomedicine, informational bionics.*

1. Bioetica - Concept și definiții

1.1. Concept

Progresele în materia biologiei moleculare, descoperirile științifice și inovațiile în domeniul biomedicinii și tehnologiei de profil, în secolul XX - începutul secolului XXI (Mileniul III), au produs efecte profunde atât din perspectiva

relațiilor între indivizi, cât și a celor macrosociale, dar și din alte perspective, cum ar fi cele militare, economice ș.a. Aplicațiile acestor noi descoperiri sunt pe cât de revoluționare, pe atât de variate și privesc chiar originea vieții omului.

Domenii precum sănătate, farmaceutică, medicina criminalistică, administrarea justiției, evoluția ființei umane sunt exemple în care biotehnologiile și biomedicina și-au găsit cu ușurință aplicarea.

Industria, agricultura, pomicultura, zootehnia sunt de asemenea domenii în care biotehnologiile au fost implementate cu succes și au avut o evoluție uimitoare.

Însă, alături de aceste aplicații, există și altele care ridică probleme și întrebări de natură etică la care încă omenirea nu poate răspunde fără teama de a greși și fără să analizeze și să cântărească temeinic efectele, comparând beneficiile în raport cu neprevăzutul și cu hazardul științific. Printre acestea putem enumera: procrearea asistată, clonarea terapeutică sau reproductivă, crearea de hibrizi sau himere, experimentarea pe embrioni, practicile eugenice, utilizarea inteligenței artificiale în reproducerea de organe (bio-printare 3D), reproducerea de organe umane în spațiu, și de o importanță crucială, crearea interfeței wireless creier-computer, cel mai recent proiect al lui Elon Musk în materie de bionică informațională.

Multe dintre acestea au fost realizate, devenind realitate, altele sunt în stadiul de perfecționare, iar problema realizării și aplicării lor este doar timpul. Cu toate acestea, majoritatea statelor se confruntă cu grave probleme instituționale, dar și cu un vid legislativ care vine să întărească problematica în cauză.

Chiar și în probleme considerate rezolvate, descoperim că dezbaterile au fost reluate, iar argumente care pentru început au fost considerate suficient de convingătoare, acum sunt discutate dintr-o nouă perspectivă și puse în lumina multi-dimensionalității științifice și a interdisciplinarității ca formă de studiu. Putem da ca exemplu cazul unor teme clasice precum, eutanasia activă sau legitimitatea pedepsei cu moartea. Toate acestea, alături de prefigurarea noilor realități, formează un domeniu de necesară aplicabilitate, dar și de studiu continuu, cel al Bioeticii.

Dreptul la viață implică interzicerea oricăror procedee, tehnici sau mijloace care-i pot aduce atingere, mai puțin situațiile prevăzute de legislația anumitor state, unde acest lucru este permis în condiții legale. Dreptul la viață cunoaște și alte dimensiuni, rezultat al cuceririlor științelor vieții și al dezvoltării biotehnologiilor și biomedicinei, dimensiuni cărora reglementările juridice trebuie să le țină pasul. Viitorul va fi cel care ne va demonstra dacă adevărul dreptului în această materie este bioetica sau dacă dreptul adevărului ne va revela posibilitatea conștientă și atent supravegheată a biomedicinei de a îmbunătăți condiția ființei umane, fără a-l concura pe Creator și fără să creeze categorii umane sau umanoide care pot intra într-o concurență socială nedorită sau chiar să se rejecteze reciproc, generând riscul producerii unor efecte devastatoare pentru societatea umană.

Oricum, până atunci, soluția practică oferită de legiuitor, în sensul adoptării normelor juridice cu caracter bioetic, poate fi apreciată ca suficientă, biomedicina și biotehnologiile fiind secondate de bioetică. Nu ar fi o soluție și considerăm că ar fi imposibil să ceri oamenilor de știință și cercetătorilor să-și oprească activitatea, însă putem crede cu vehemență că legiuitorul internațional trebuie să vegheze atent și minuțios fiecare descoperire în domeniul atât de complex al științelor vieții ce ar atrage după sine noi reguli de bioetică.

Statele lumii sunt chemate să participe activ la adoptarea unui sistem legislativ eficient, atât la nivel național cât și la nivel internațional, astfel încât să nu existe posibilitatea speculării vidului legislativ sau al insuficienței de reglementare legislativă din cadrul sistemelor de profil al anumitor state.

1.2. Definiții

Referitor la bioetică există mai multe definiții în literatura de specialitate, dar în acest studiu ne vom opri la definiția dată de Enciclopedia franceză de bioetica din anul 2001¹, conform căreia bioetica este considerată drept „preocuparea pluridisciplinară pentru opinii și activități și care are scopul de a clarifica și rezolva probleme etice suscitade de știință și de biotehnologiile biomedicale actuale”. Este o preocupare interdisciplinară, de frontieră cu ideologiile actuale, cu filosofia, teologia și dreptul.

Preocuparea referitoare la etică, în ceea ce privește aplicațiile biotehnologice, apare după cel de-al Doilea Război Mondial ca urmare a „cercetărilor” efectuate de specialiștii în domeniul biomedicinii și care au continuat și după această conflagrație mondială.

Conceptul de bioetică apare în 1971 și este definit în lucrarea „Bioetică și supraviețuire” a americanului Van Rensselaer Potter² care scrie pentru prima dată despre bioetică, lansând un nou termen în doctrina de specialitate.

În mai multe Enciclopedii vom găsi definit conceptul într-o accepțiune mai mult sau mai puțin comună ca fiind „studiul sistematic sau știința comportamentului uman în cadrul științelor vieții și al îngrijirii sănătății, când acest comportament este examinat la lumina valorilor și a principiilor morale”³.

În accepțiunea noastră, o încercare de a defini bioetica poate fi configurată astfel: **Bioetica este tărâmul științific interdisciplinar unde spiritualitatea, conștiința umană, morala și pragmatismul, alături de dorința avidă de cunoaștere prin cercetare științifică, interacționează și încearcă să protejeze drepturile omului și esența biotică a umanității.**

¹ A se vedea pe larg G. Hottos & J.-N. Missa (Eds.), *Nouvelle Encyclopédie de Bioéthique: Medicine, Environment, Biotechnology*, 2001, ISBN 2804137120.

² Van Rensselaer Potter, *Bioethics: Bridge to the Future*, Prentice-Hall, 1971.

³ W. T. Reich, *Encyclopedia of Bioethics* (5 Volume Set), published by Macmillan Publishing Company, 1995.

Valori ale societății de astăzi legate de viață, aparent ușor de reperat, se dovedesc în final extrem de greu de a fi definite, delimitate și mai ales de reglementat juridic, astfel încât să asigure o protecție efectivă. S-a considerat pe bună dreptate că „valoarea supremă în rândul drepturilor omului pe plan internațional este viața”⁴.

Misiunea de a identifica valorile societății revine legiuitorului care în această materie s-a confruntat cu unele obstacole majore în încercarea de a reglementa noile realități sociale, provocate de progresele științelor vieții. Aceasta deoarece calificarea juridică a lor necesită o înțelegere profundă a aspectelor științifice. Totodată oamenii de știință se confruntă cu probleme la fel de stringente atunci când trebuie să evalueze efectele cercetărilor lor și impactul social pe care acestea îl generează.

În cele din urmă, dreptul este cel care proclamă, dar și protejează valorile individuale și colective, fie că sunt deja recunoscute, fie că sunt noi și necesită identificare și calificare⁵.

2. Bioetica în principalele instrumente juridice internaționale

Încă de la începutul anilor '80 ai secolului trecut, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a cerut ca problema consecințelor sociale, etice și juridice ale dezvoltării științelor biomedicale să fie tratată din perspectiva drepturilor omului, astfel s-a răspuns ecourilor la nivel internațional. Cu toate acestea, analiza principalelor texte internaționale cu forță obligatorie scoate la iveală o prudență a legiuitorului internațional, în ceea ce privește abordarea științelor vieții. Astfel *Declarația universală a drepturilor omului și Convenția europeană a drepturilor omului și a libertăților fundamentale* (în continuare *Convenția europeană*) nu au inserat nicio dispoziție specifică. Totuși printr-o interpretare extensivă, unele atingeri aduse integrității persoanei s-au putut încadra, în anumite condiții, în articolele 2 și 3 ale *Convenției europene*⁶. Conștientizându-se această problemă, în articolul 7 din *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* se prevede că „este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice”.

Pentru a înlătura vidul legislativ în materie, resimțit în legislațiile majorității statelor și pentru a ilustra interesul arătat evoluțiilor biomedicinei, dublat de necesitatea elaborării unor norme juridice riguroase, au fost adoptate la nivel internațional, dar și național, instrumente juridice specifice. Primul instrument

⁴ C. Casabona, *Biotechnology, Law and Bioethics – Comparative perspectives*, Bruylant, Bruxelles, 1999, p. 37.

⁵ C.E.D.O., Streletz, Kessler, Krenz c. Germania, March 22, 2001.

⁶ Ch. Byk, *Bioethique et Convention europeene des droits de l'homme*, in L.E. Pettiti, *La Convention europeene – article par article*, Dalloz, 1995, p. 101-121.

juridic în domeniu, cu vocație universală, a fost adoptat în anul 1998 – **Declarația U.N.E.S.C.O privind genomul uman și drepturile omului**. Aceasta proclamă genomul uman ca parte din patrimoniul comun al umanității, protejând astfel însăși specia umană și ridicând la nivel de principiu, cercetarea științifică responsabilă, făcând referire totodată la demnitatea omului.

Convenția europeană privind medicina și drepturile omului⁷, adoptată în cadrul Consiliului Europei în anul 1997, reprezintă primul instrument juridic internațional cu forță obligatorie în materie. Scopul Convenției este protecția ființei umane față de practicile științifice interzise sau de actele medicale abuzive sau deviate din punct de vedere etic.

Prin intermediul acestui instrument juridic este protejată ființa umană în diferitele stadii de evoluție, de la embrion la persoană și se consacră un alt principiu deosebit de important și anume **preeminența ființei umane**.

De asemenea, **Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene**⁸, care în prezent face parte din dreptul primar al Uniunii prevede expres dreptul la integritate fizică și psihică al persoanei [art. 3 alin. (1)], precum și interzicerea practicilor eugenice, transformarea corpului uman într-o sursă de profit și clonajul reproductiv [art. 3 alin. (2) lit. b), c) și d)].

Alături de instrumentele prezentate mai sus au fost adoptate numeroase rezoluții, recomandări și declarații ale Consiliului Europei, U.N.E.S.C.O sau ale Uniunii Europene.

La nivel național, reacția nu s-a lăsat așteptată, astfel au fost înființate numeroase comitete naționale de bioetică și alte organisme asemănătoare, ce aveau ca scop stabilirea unor criterii clare care să servească reglementărilor juridice ulterioare, iar în faza finală, proiectelor de lege în domeniu.

Merită menționat pionieratul în această privință realizat de **Comitetul Național Consultativ de Etică al Franței**. Intervenția legiuitorului național în probleme de genetică s-a făcut în diferite moduri în funcție de diferitele state, fie prin legi speciale, ca de exemplu, în Spania, Marea Britanie, Franța, fie prin dispozițiile Codului penal, cum s-a întâmplat în Italia, sau chiar prin dispoziții constituționale, cum ar fi Elveția și Grecia.

Demonstrația caracterului ambivalent al științei din punct de vedere moral este vizibilă în mod clar în cadrul experimentelor genetice. Intervențiile asupra genomului uman afectează integritatea individului și chiar pot amenința specia umană. Utilizarea improprie a biomedicinei are ca rezultat amenințarea ce vizează în special originea vieții omului în momentul în care aceasta face obiectul cercetărilor. Întrebarea firească este, ce rezultate vor avea asemenea practici improprii

⁷ A se vedea textul în *Instrumente internaționale privind drepturile omului*, Vol. II, Instrumente regionale, IRDO, Ed. a V-a, București, 2002, p. 692.

⁸ Proiect de Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa, Convenția europeană, Oficiu pentru publicații al Comunităților europene, 2003.

atunci când ele intervin în timpul vieții intrauterine și care ar fi modalitatea de protecție eficientă a embrionului.

Problema principală adusă în prim plan de aceste cercetări a fost **delimitarea frontierelor dreptului la viață**. Există diferențe între mentalitățile de pe diferite continente ce se regăsesc în **Convenția americană privind drepturile omului și Convenția europeană**⁹. În timp ce Convenția americană privind drepturile omului protejează dreptul oricărei ființe la viață „din momentul concepției” [art. 4 alin. (3)], Convenția europeană vorbește de dreptul persoanei la viață, nefiind la fel de explicită.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (C.E.D.O) a arătat că dreptul la viață se dobândește din momentul nașterii¹⁰, cu toate acestea legiuitorii naționali conturează și opinia conform căreia ființa umană trebuie să beneficieze de o anumită protecție între momentul concepției și cel al nașterii; chiar dacă îmbrățișează opinia Curții. În această interpretare se realizează dezideratul ca între aceste momente să existe totuși o protecție și să nu se intervină prin practici abuzive.

Convenția europeană privind drepturile omului și biomedicina¹¹, deși recunoaște ca titular de drepturi numai persoana, conferă protecție și ființei umane, noțiune folosită datorită caracterului său general. Astfel articolul 14, privitor la interzicerea alegerii sexului, se referă la „copilul care se va naște”. Conform articolului 15, principiile care guvernează cercetarea științifică privesc „ființa umană”, iar articolul 18 vorbește despre cercetările asupra „embrionilor in vitro”.

Problema sfârșitului vieții nu este abordată în textul acestei Convenții, dar putem găsi referiri la aceasta în **Protocolul adițional privind transplantul organelor și a țesuturilor de origine umană**.

Unele reacții contradictorii s-au datorat „noilor practici eugenice”, prin care se încearcă îmbunătățirea speciei umane. Aceste practici au menirea de a împiedica nașterea, supraviețuirea și reproducerea persoanelor ce suferă de diverse afecțiuni grave sau handicapuri, prin intermediul sterilizării, al diagnosticului prenatal și al testelor genetice pre-conceptive. Argumentele în susținerea practicilor eugenice sunt atât de ordin moral cât și de ordin practic, materializate în costurile ridicate necesare unei îngrijiri medicale adecvate. China a adoptat o astfel de legislație încă din anul 1995, obligând toate cuplurile ce doresc să se căsătorească să se supună unui test medical care să identifice un eventual defect ereditar. În Europa, așa cum am menționat mai sus, **Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene**, interzice practicile eugenice.

⁹ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 și intrată în vigoare la 3 septembrie 1953. România a ratificat Convenția și Protocoalele sale adiționale prin Legea nr.30/1994 (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994).

¹⁰ C.E.D.O., X c. Regatul Unit, 13 mai 1980, cererea 8416/1979.

¹¹ A se vedea textul în *Instrumente internaționale privind drepturile omului*, Vol. II, Instrumente regionale, IRDO, Ed. a V-a, București, 2002, p. 692.

O altă problemă spinoasă o reprezintă **clonarea**, clasificată de către oamenii de știință în terapeutică și reproductivă, în funcție de finalitatea urmărită. Instrumentele juridice internaționale sau naționale în materie, interzic clonarea reproductivă, invocând caracterul unic al ființei umane. Argumente pro și contra au făcut deliciul dezbaterilor, fiind analizate situații inedite și șocante date de posibilitatea reproducerii unui copil decedat, ale cărui celule au fost prelevate înainte de moarte, sau crearea unui copil ca potențial donator pentru fratele său bolnav¹².

În privința acestor noi tehnici, s-a susținut că **genomul uman** trebuie protejat în mod special, ca element esențial al patrimoniului umanității, fiind considerat chiar ca un element sacru. Cu privire la moștenirea genetică a individului, *Convenția Europeană privind biomedicina și drepturile omului* își extinde protecția asupra „generațiilor viitoare” ca rezultat al conștientizării caracterului ireversibil al unor posibile atingeri aduse moștenirii genetice a omului. Articolul 13 din această Convenție ilustrează o logică adecvată, permițând intervenția asupra genomului uman doar pentru considerente medicale și doar dacă scopul nu este de a modifica „**genomul descendenței**”.

Convenția europeană privind biomedicina și drepturile omului nu condamnă progresul biologiei și al medicinei, ci utilizarea lor improprie.

Articolul 15 din Convenție face referire la garantarea respectării drepturilor omului care nu vizează decât aplicațiile științei și libertatea de a urma cercetării științifice, fiind proclamate în numele progresului și al dreptului de a cunoaște. **Limitele activității oamenilor de știință și ale aplicațiilor științei genetice** trebuie să fie respectul demnității umane și al drepturilor omului.

O altă problemă privind bioetica ține de **biodiversitate** și de modul în care mediul înconjurător este influențat de noile cercetări. **Principiile de la Stockholm** din 1972 și **Declarația de la Rio de Janeiro** din 1992 menționează că „omul are un drept fundamental la libertate, egalitate și la condiții de viață satisfăcătoare într-un mediu a cărui calitate să-i permită să trăiască cu demnitate. El are datoria solemnă de a proteja și de a ameliora mediul înconjurător pentru generațiile prezente și viitoare”.

Dezbaterea socială la nivel internațional pe tema descoperirilor în domeniul geneticii și al biologiei în general, ar trebui să aducă în atenție mult mai multe probleme decât cele ridicate în prezentul studiu, deoarece evoluția rapidă a științelor vieții nu ne permite să avem pretenția unei finalități a acestuia, ne aflăm abia în faza incipientă a descoperirilor în domeniu.

Dezbaterea trebuie să aibă o **abordare interdisciplinară și integrativă**, astfel perspectivele ideologice și culturale trebuie să fie complementare științelor sociale din care face parte și Dreptul, științe care lucrează tocmai cu lumea conceptuală a valorilor și idealurilor umane. Progresele în materia științei biomedicale și a tehnologiei dau naștere unor provocări fundamentale pentru activitatea cotidiană

¹² Le Monde, 07.01.2003, www.lemonde.fr.

umană și a modului în care gândim, simțim și acționăm. Astfel, bioetica abordează probleme de esența umanității: nașterea și moartea, corpul și mintea, sănătatea și boala, demnitatea și libertatea etc.

Nu vom insista asupra unor teme de discuție cum ar fi clonarea, intervențiile asupra genomului uman, practicile eugenice, prelungirea vieții, chirurgia plastică, ortotanasia și eutanasia activă, avortul, pedeapsa cu moartea și altele, deoarece considerăm că acum ne aflăm la începutul erei biotehnologiei și biomedicinii, și beneficiem doar de primii pași ai acesteia.

Astfel va fi imperios necesar în viitor, revenirea și reconsiderarea atât a dimensiunii conceptuale cât și a cadrului de aplicație, secondat și atent supravegheat de criterii bioetice. Totuși putem conchide analiza celor de mai sus afirmând, fără teama de a greși, că unul dintre cele mai importante instrumente juridice internaționale adoptat, în domeniu este **Convenția de la Oviedo privind drepturile omului și biomedicina**, adoptată la 4 aprilie 1997¹³.

2.1. Convenția de la Oviedo - Izvor legislativ pentru legiuitorii naționali în materie

Convenția de la Oviedo privind drepturile omului și biomedicina are ca scop și obiect protejarea demnității și identității tuturor ființelor umane și garantarea tuturor, fără discriminare, a respectării integrității și a altor drepturi și libertăți fundamentale referitoare la aplicarea biologiei și medicinei.

Acest instrument juridic internațional exprimă conștientizarea accelerării progreselor biologiei și medicinei, având convingerea necesității respectării ființei umane, atât ca individ social, cât și ca membru al speciei umane și recunoscând totodată importanța respectului datorat demnității ființei umane. Prin acest instrument juridic nu se impietează asupra dezvoltării și progreselor biologiei și medicinei, dar se atrage atenția asupra utilizării abuzive a științelor în materie.

Este un text complex, însă nu am putea spune exhaustiv, deoarece viteza în care se avansează spre noi realizări și descoperiri în domeniul științelor vieții ridică întrebări justificate de genul: „Care este atitudinea ce trebuie adoptată față de raportul dintre beneficiile rezultatelor cercetării științifice în materie de biotehnologie și obligația de conservare a caracterelor esențiale ale genomului descendenței, în respectul prezervării biotice pentru generațiile viitoare?”.

Răspunsul prezintă un grad de dificultate ridicat, generat de geometria variabilă referitoare la rezultatele cercetării științifice în domeniu și al cunoașterii incomplete a efectelor produse prin aplicarea în practică a tehnicilor și procedurilor biotehnologice și biomedicale. Totuși, putem afirma că buna credință, respectarea drepturilor omului și prudența în aplicațiile științifice, într-un cuvânt,

¹³ A se vedea textul la <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/164.htm>.

Bioetica, trebuie sa secondeze îndeaproape aplicațiile biotehnologice și practicile biomedicale abuzive.

Bioetica și Dreptul creează împreună condiția necesară dar nu neapărat și suficientă în ceea ce privește protecția împotriva aplicațiilor abuzive ale biologiei și medicinei. Viitorul ne va releva noi modalități de abordare a fenomenului, însă, până atunci, trebuie ca legiuitorul să lupte prin reglementări adecvate contra riscurilor create de insuficiența de reglementare și chiar de vidul legislativ existent în anumite țări. Iată cum se naște ideea unei necesități de „globalizare legislativă” și în acest domeniu, ca unică formă eficientă de protecție împotriva abuzurilor ce pot fi făcute de către specialiștii în domeniu, certați cu etica profesională și stipendiați de grupuri de interese ce acționează pentru preluarea supremației politico-economice sau chiar militare ori religioase.

Legiuitorii naționali au găsit în cuprinsul textului Convenției de la Oviedo izvorul legislativ ce stă la baza sistemului juridic de profil din cadrul fiecărui stat, însă acesta este doar un început.

România se numără printre statele care au adoptat prevederile Convenției de la Oviedo prin Legea de ratificare nr.17/2001. Ulterior au mai fost adoptate la nivel național mai multe acte normative în vederea armonizării legislației naționale atât în materie civilă, cât și în materie penală. De o importanță deosebită este adoptarea noilor Coduri românești, atât în materie penală cât și civilă, ca legi organice dar și a legilor speciale în domeniu, care incriminează fapte de natură a aduce atingere valorilor promovate și proclamate prin Convenția de la Oviedo. Dintre legile speciale amintim, Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății și Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.

Fapte precum organizarea și efectuarea prelevării de organe, țesuturi și/sau celule de origine umană, în scopul transplantului, în alte condiții decât cele prevăzute de lege; prelevarea de organe atunci când prin aceasta se compromite o autopsie medico-legală; traficul de țesuturi sau organe umane, dar și altele, au fost incriminate ca infracțiuni de către legiuitorul național. Dată fiind natura faptelor antisociale și caracterul biotic al valorilor sociale protejate prin legea penală națională, le putem numi, fără teama de a greși, „bioinfracțiuni”.

3. Bioinfracțiunea - un nou concept (proponere de lege ferenda)

Acest termen juridic nou poate fi considerat un pilon în jurul căruia se poate configura un întreg concept privind un nou tip de infracțiuni care poate forma obiectul de studiu aprofundat al unei nișe a dreptului penal la nivel național și, de ce nu, și a Dreptului Internațional Penal, materie insuficient configurată și care resimte nevoia stringentă a completării codificării și reglementării, rezultat al unui posibil efort conjugat al specialiștilor în drept penal la nivel internațional.

Definim bioinfracțiunea ca fiind „acea faptă imputabilă și nejustificată, săvârșită cu vinovăție și care trebuie prevăzută de legea penală națională sau internațională, după caz, care aduce atingere esenței biotice a speciei umane, a demnității umane și respectului integrității tuturor, precum și altor drepturi și libertăți fundamentale referitoare la aplicarea biologiei și medicinei”¹⁴.

Vidul legislativ în materie poate fi considerat mai mult decât risc la adresa securității speciei umane, atingând deja parametrii unei amenințări pe care omenirea trebuie să o gestioneze cu foarte mare atenție. Ideea de protecție biotică a omului este ancestrală, iar teama pentru tendința omului de a concura Creatorul a fost materializată prin adagii ale marilor inițiați cum ar fi **Aristotel** care cerea ca „**omul să nu rupă sigiliul celest al lumii, pentru a evita riscurile științei pentru om**”.

Știința este cea care inițial l-a ajutat pe om să evolueze și să-și îmbunătățească condițiile existențiale, dar poate fi și cea care datorită unor derapaje sau aplicații abuzive să distrugă ireversibil caracterele definitorii ale speciei umane.

Așa cum se afirmă în art. 61, alin. (2) din actualul Cod Civil, intrat în vigoare la 1 octombrie 2011¹⁵, **„Interesul și binele ființei umane trebuie să primeze asupra interesului unic al societății sau al științei”**, fapt ce ne indică că legiuitorul a transpus prevederile art. 2 din **Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității umane față de aplicațiile biologiei și medicinei**¹⁶, care consacră **Principiul preeminenței ființei umane**, realizând astfel primordialitatea de care trebuie să se bucure ființa umană.

Nu trebuie însă uitată nici partea spirituală, aceasta fiind o altă cale prin care se poate ajunge la înțelegerea necesității protejării ființei umane. Biblia se întreba dacă „va pieri omul prin știință când vorbea de apostazie, adică de trădarea și revolta în fața nepăsării spirituale a lumii.” Așadar, nepăsarea spirituală poate influența bioetica în rezultatele scontate în ceea ce privește eficiența acesteia.

Este relevantă și complementară în acest context definiția noastră cu privire la bioetică, conform căreia **bioetica este tărâmul științific interdisciplinar unde spiritualitatea, conștiința umană, morala și pragmatismul, alături de dorința avidă de cunoaștere prin cercetare științifică, interacționează și încearcă să protejeze esența biotică a umanității.**

Așadar, este imperios necesar ca vidul legislativ să fie înlăturat din legislațiile naționale, iar la nivel internațional, se resimte o nevoie stringentă nu numai de

¹⁴ A se vedea N.M. Vlădoiu, *Biocrime – a New Concept*, publicat în „Criminal Law Review”, Volume I, Issue 1, Jan-Jun. 2013, Romanian Association of Penal Sciences și Universul Juridic Publishing House

ISSN 2248-0528.

¹⁵ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil român, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr. 505 din 15 iulie 2011.

¹⁶ Convenția a fost adoptată în anul 1997, în cadrul Consiliului Europei, intrând ulterior în vigoare în anul 1999.

convenții care să adopte principii general valabile, dar mai ales de instrumente juridice cu o forță de coerciție mult mai puternică. Astfel, ar putea ca propunere *de lege ferenda*, la nivel internațional, bioinfrațiunile să formeze un capitol important care să completeze corpul crimelor împotriva umanității sau al crimelor împotriva drepturilor omului. Dat fiind gradul ridicat de pericol social pe care îl reprezintă atingerile aduse valorilor biotice ale omului, considerăm că această completare ar fi mai mult decât necesară și ar răspunde riscurilor create de vidul legislativ privind protecția speciei umane în fața descoperirilor științei și a aplicațiilor biomedicale și biotehnologice abuzive.

Principiul ubicuității protecției legislative în ceea ce privește specia umană ar trebui să nu fie doar un deziderat îndepărtat, ci chiar o strategie internațională de protejare a genomului uman, ca patrimoniu al umanității, așa cum la nivel declarativ există în instrumentele juridice cu vocație universală, internațională sau națională.

Iată de ce considerăm că termenul-concept de *bioinfrațiune* nu face altceva decât să faciliteze o viitoare codificare, la nivel internațional, pe categorii de infrațiuni, care să incrimineze și fapte de natură a aduce atingere bioticii umane.

În același timp, considerăm important ca de la sintagma de protecție a drepturilor omului, cel puțin pentru nucleul dur al acestora (dreptul la viață) să fie uzitată mai des terminologia de **securitate a drepturilor omului**, iar în mod predilect, **securitatea dreptului la viață**.

Apreciem că sintagma securitatea dreptului la viață atrage mai mult atenția decât sintagma protecția dreptului la viață, și chiar dacă dreptul la viață nu este un drept absolut, iar pe cale de consecință nu poate fi intangibil, termenul de securitate impune mai multă rigoare și vehemență din perspectiva respectării garanțiilor acestuia.

4. Concluzii

Dezvoltarea noilor tehnologii, a științelor vieții și a inteligenței artificiale va atrage, cu siguranță, noi modalități de configurare și de studiere a varii domenii de activitate, inclusiv a dreptului, la nivel internațional, și va întări valoarea susținerilor din prezentul studiu.

Am observat că teoriile lansate până în prezent, conform cărora dreptul este numai o știință socială, trebuie evaluate sub beneficiu de inventar, ele pot fi avute în vedere atât timp cât tipul de societate nu va fi schimbat. Trebuie apreciat însă momentul când portretul Noii Ere va fi schimbat, fiind determinat de paradigma unei societăți viitoare, și anume cea a societății informaționale care, cu siguranță, va influența și va configura poate în alt mod știința dreptului.

În mod lapidar, inteligența artificială se referă la echipamente sau sisteme care au aptitudinea de a imita și reproduce inteligența umană, cu scopul de a derula și

îmbunătăți diverse activități, prin procesul de maximizare a interpretării corecte a unor date externe, a învățării acestora și a aplicării lor adaptate în mod flexibil.

Inspirându-se din doctrina disciplinei de management, Kaplan și Haenlein au decelat asupra a trei tipuri de inteligență artificială, și anume: inteligență artificială analitică; inteligență artificială inspirată de om; inteligență artificială umanizată¹⁷.

Nu va mai trece mult timp și primele legi concepute integral de computere, cu o mică intervenție din partea omului, vor apărea. Apreciem că problema normei supreme a lui Hans Kelsen rămâne o problemă deschisă, deoarece tipul de societate în care omul viitorului va trăi, va trebui să dea răspunsul „cum?” și „în ce mod?” și „de către cine?” va fi generată norma supremă, și chiar „ce formă?” va avea aceasta, astfel conformitatea în raport de ea să ofere un rezultat sistemic și pur al dreptului. Paradigma „generatorului de normă supremă” pare că va fi configurată și gestionată de o ramură inovativă, ce se conturează în a fi Cyberlaw.

Poate Constituțiile viitorului create cu ajutorul inteligenței artificiale bazată pe tot ceea ce se cunoaște despre om ca ființă, individ și ca persoană vor fi mult mai eficiente decât cele întocmite până acum de juriști. Utilizarea largă a tehnologiei informației și comunicațiilor și progresul către Societatea Informațională asigură creșterea economică în condiții de protecție sporită a mediului, accelerând reducerea consumului fizic în vederea valorificării informației și a cunoașterii, deplasarea centrului de greutate de la investiții în mijloace fixe la investiții în capitalul uman.

Societatea Informațională integrează obiectivele dezvoltării durabile, bazată pe dreptate socială și egalitatea șanselor, libertate, diversitate culturală și dezvoltare inovativă, protecția ecologică, restructurarea industriei și a mediului de afaceri.

Procesul de tranziție către Societatea Informațională va contura totodată și riscul fenomen la adresa acesteia, numit Digital Divide, ce va trebui gestionat atât la scară națională, cât și internațională.

În consecință, putem susține că globalizarea, evoluția tehnologică, dezvoltarea științelor vieții și utilizarea inteligenței artificiale nu au fost avute în vedere în totalitate de legiuitor și s-ar putea ca acest fapt să modifice drastic anumite aspecte cunoscute până la acest moment cu privire la știința dreptului.

(n.a.) Prezentul articol reprezintă o dezvoltare a unor concepte și idei care au alcătuit în parte demersul științific „Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și a integrității psihice”, publicat în anul 2006 la Ed. Hamangiu, autor prof. univ. dr. Nasty Vlădoiu.

¹⁷ Kaplan Andreas; Michael Haenlein (2018) Siri, Siri in my Hand, who's the Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations and Implications of Artificial Intelligence, Business Horizons, 62(1) <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681318301393>.

Bibliografie

1. C. Casabona, *Biotechnology, Law and Bioethics - Comparative perspectives*, Bruylant, Bruxelles, 1999, p. 37
2. C.E.D.O., Streletz, Kessler, Krenz c. Germania, March 22, 2001
3. C.E.D.O., X c. Regatul Unit, 13 mai 1980, cererea 8416/1979
4. Ch. Byk, *Bioethique et Convention europeene des droits de l'homme*, in L.E. Pettiti, *La Convention europeene - article par article*, Dalloz, 1995, p. 101-121
5. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 și intrată în vigoare la 3 septembrie 1953. România a ratificat Convenția și Protocoalele sale adiționale prin Legea nr. 30/1994 (M.Of. nr. 135 din 31 mai 1994)
6. G. Hottois & J.-N. Missa (Eds.), *Nouvelle Encyclopédie de Bioéthique: Medicine, Environment, Biotechnology*, 2001, [ISBN 2804137120](https://doi.org/10.1007/978-2-280-28041-2)
7. *Instrumente internaționale privind drepturile omului*, Vol. II, *Instrumente regionale*, IRDO, Ed. a V-a, Bucuresti, 2002, p. 692
8. Kaplan Andreas; Michael Haenlein (2018) *Siri, Siri in my Hand, who's the Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations and Implications of Artificial Intelligence*, *Business Horizons*, 62(1) <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681318301393>
9. *Le Monde*, 07.01.2003, www.lemonde.fr
10. Legea nr. 287/2009 privind Codul civil român, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr. 505 din 15 iulie 2011
11. Legea nr. 287/2009 privind Codul civil român, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr. 505 din 15 iulie 2011
12. N.M. Vlădoiu, *Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și a integrității psihice*, București, Ed. Hamangiu, 2006
13. N.M. Vlădoiu, *Biocrime - a New Concept*, publicat în „*Criminal Law Review*”, Volume I, Issue 1, Jan-Jun. 2013, Romanian Association of Penal Sciences și Universul Juridic Publishing House ISSN 2248-0528
14. *Proiect de Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa, Convenția europeană*, Oficiu pentru publicații al Comunităților europene, 2003
15. Van Rensselaer Potter, *Bioethics: Bridge to the Future*, Prentice-Hall, 1971
16. W.T. Reich, *Encyclopedia of Bioethics* (5 Volume Set), published by Macmillan Publishing Company, 1995